

Verslag Rondetafelgesprek Kunsten '92, vrijdag 14 juni 2013, Lucent Danstheater, Den Haag

De visiebrief van Bussemaker en de input die de Haagse podia aan het schrijven zijn voor de verkiezingsprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen kennen veel overlappende punten, stelt Henk Scholten (Lucent Danstheater / Anton Philipszaal) aan het begin van de bijeenkomst vast. "Cultuureducatie, cultuur en economie, cultuur en de wijken. Het wordt nog een hele klus om daar als instellingen handen en voeten aan te geven. Afzonderlijk en gezamenlijk."

De Haagse instellingen zijn de afgelopen jaren door de gemeentebezuinigingen al gedwongen om meer samen te gaan werken, zegt Cees Debets (Theater a/d Spui). "Er is erg op die samenwerking gehamerd en daar is ook veel van terecht gekomen. Maar dat samenwerken is vaak wel heel ingewikkeld en er wordt soms wel heel veel van ons gevraagd. De tijd is kort, de ambities zijn hoog en over een jaar moeten we alweer aan het volgend kunstenplan gaan denken. Het gevaar is dat we in die praktijk de kans laten liggen om echt een stap vooruit te komen. Dat er oude structuren straks gaan worden hersteld, in plaats van dat we deze kans gebruiken om echte veranderingen door te voeren." Emilie Gordenker (Mauritshuis) sluit zich daarbij aan: "We moeten oppassen om niet die oude structuren uit te leggen als samenwerking en vervolgens dus niet verder komen. Samenwerkingen die nu tot stand zijn gekomen, zijn voortgekomen uit bezuinigingen. Terwijl samenwerken vaak meer kost dan het oplevert. Dat wil niet zeggen dat het niets kan opleveren. In de Agenda 2020 van Kunsten '92 zitten handvatten om samen verder te komen." Marco van Baalen (Haags Historisch Museum): "Samenwerken is een middel en geen doel. Dat blijkt ook wel in overleg met andere musea. Dan blijkt ook dat iedereen andere ideeën of doelen heeft om samen te werken: de een gaat het om meer efficiency, de ander om inhoudelijke samenwerking. De een wil samenwerken aan de publiekscant, de ander in de backoffice".

Kunsten '92-voorzitter Jet de Ranitz vraagt de groep hoe er gedacht wordt over cultuureducatie en over de plannen van minister Bussemaker op dat gebied. Hoewel hij het belangrijk vindt, begint Cees Debets de discussie daarover wel zat te worden, zegt hij. "De praktijk is zo anders dan de wethouders of de minister zich dat voorstellen. Scholen worden gek gemaakt met opdrachten vanuit OCW: overgewicht, taal, rekenen, pesten. Als dan ook nog de ondersteunende instellingen wegvallen, wordt het voor ons als kunstinstellingen niet echt makkelijker gemaakt." Daar komt bij, zegt Ap de Vries (Vereniging Openbare Bibliotheken), dat cultuureducatie vooral instrumenteel wordt ingezet. "Daardoor bestaat het gevaar dat er een generatie opgroeit zonder een idee van de intrinsieke waarde van cultuur." Emilie Gordenker constateert dat interessante gratis onderwijspakketten van het Mauritshuis door scholen niet genoeg worden gebruikt. Dit terwijl het curriculum van de scholen veel aanknopingspunten biedt. "We moeten dus creatief zijn om mensen toch te bereiken. Niet alleen kinderen, maar ook volwassenen in het kader van *life long learning*. Het kader moet breed zijn."

Het probleem is, denkt Henk Scholten, dat de laatste decennia steeds meer is afgebroken in de bemiddeling tussen scholen en instellingen en in het gecoördineerd aanbieden. "Scholen worden gek van al die telefoontjes, flyertjes en postertjes. "De kwaliteit van aanbod is dan geen onderscheidend criterium meer." Thimo de Nijs van de gemeente Den Haag merkt op dat er nu de Cultuurschakel is, die die verbinding moet gaan leggen.

Jet de Ranitz vraagt zich af hoe er in Den Haag gedacht wordt over talentontwikkeling. Als het gaat om talenten binnen de musea – kunsthistorici, restaurateurs – dan loopt de Hofstad flink achter op bijvoorbeeld Amsterdam, zegt Emilie Gordenker. Daar is zelfs een opleiding voor rondleiders. Als het gaat om de podiumkunsten worden de productiehuisen gemist. Cees Debets: "Er is nu bij het Fonds Podiumkunsten wat geld voor een kleine reparatie op het gebied van jong talent. De vraag is of dat goed is. Het gevaar bestaat dat ook hier gerepareerd gaat worden in plaats van dat er naar nieuwe structuren wordt gezocht." Zo is het voor jong talent bijvoorbeeld erg lastig dat de huidige structuur

uitgaat van uitkoopsommen. Ook het Fonds gaat daar vanuit. Debets: “We moeten ons afvragen hoe dat misschien anders zou kunnen. Maar daarvoor moet je toch over een slootje durven springen. En dat is lastig, want iedereen is afhankelijk van elkaar.” Een jonge maker heeft vooral een plek nodig om te kunnen maken, denkt Debets, en vertrouwen van degene van wie die plek is. Henk Scholten: “Volgens mij was het idee daarom dat die taak bij de grote instellingen ligt, zoals het Nationale Toneel. Dat is de lijn waarop we voorlopig moeten inzetten.”

Er komen een paar losse onderwerpen op tafel. Zo merkt Emilie Gordenker dat soms nog onvoldoende helder is dat culturele instellingen niet op deze wereld zijn om geld te verdienen en dat de waarde die ze vertegenwoordigen moeilijk meetbaar is. Gelukkig wordt er bij OCW nagedacht over kaders waarin de musea zich wel kunnen vinden. Marie José Sondeijker (WEST) vindt dat het publiek in de discussie mist.

Er gaat ook veel wel goed in Den Haag, stellen de aanwezigen vast. Er is bijvoorbeeld een goed beleid op het gebied van beeldende kunst. En er liggen kansen om de stad te profileren als stad van vrede en recht, waar Den Haag al een tijdje mee bezig is. Debets: “Hoewel ik er normaal van gruwel om dingen aan elkaar te koppelen, kan zo’n thema zeker helpen om elkaar te vinden. Het profiel van internationale stad kan inspiratie opleveren voor instellingen en kunstenaars.”

Het probleem is in Den Haag ook niet zo zeer dat er heel veel niet goed zou gaan, zegt Jan Helderman (Directieoverleg Podia Den Haag), maar dat Haagse instellingen al dat goede te weinig durven uit te dragen. Dat ze zo weinig trots zijn. “Het verbaast me echt dat we alles dat hier zo goed gaat niet kort en bondig aan de politiek kunnen vertellen.” Je kan het ook anders formuleren, denkt Sondeijker: “We zitten hier in de luwte van Rotterdam en Amsterdam. In die luwte kunnen we doen wat we willen. Dat is veel creatiever dan die twee andere steden bij elkaar. Het is juist onze kracht dat we dat niet van de daken schreeuwen. En er is geen instelling in Nederland die zo internationaal zichtbaar is als het Nederlands Dans Theater.” Toch herkennen ook anderen, zoals Marco van Baalen, zich wel in het gebrek aan Haags chauvinisme. “Er gebeurt in Den Haag gigantisch veel zonder dat dat echt zichtbaar is.”

Als er dingen kunnen worden verbeterd, dan is dat op het gebied van afstemming tussen instellingen en op het gebied van samenwerking. Dat geldt zowel voor de musea als de podiumkunsteninstellingen. Zo vraagt Henk Scholten zich af wat er zou gebeuren als je van het Nationale Toneel en de Koninklijke Schouwburg één instelling zou maken. Wat voor gevolgen zou dat hebben voor de programmering? De verhouding tussen Rijksmusea en Rijksgebouwendienst, die eigenaar is van de panden van de Rijksmusea, gaat veranderen. In die relatie speelt de vraag wie verantwoordelijk is bij bijvoorbeeld verbouwingen of aanpassingen aan het gebouw. De verbouwing van het Mauritshuis verloopt tot op heden volgens plan omdat de verantwoordelijkheid in één hand ligt.

Als het gaat om de relatie ten opzichte van de politiek, denkt Emilie Gordenker dat de musea een aardige slag gemaakt hebben van een klagerige houding naar een waar trots op wat er allemaal voor moois te zien is voorop staat. “En we gaan met het uitdragen van die trots ook creatief om.”

Heeft de gooi naar de titel van Culturele Hoofdstad Den Haag nog iets gebracht, vraagt Jet de Ranitz zich af. Debets wijst erop dat er in dat plan goede ideeën zaten op het gebied van educatie. Hij hoopt dat die plannen alsnog kunnen worden gerealiseerd. “De basis van dat plan was het werken in ketens, waarbij instellingen verantwoordelijkheid nemen voor een goed educatief aanbod dat in samenwerking met de scholen wordt ingevuld.” Men vond de plannen voor Culturele Hoofdstad verder te internationaal en te weinig Europees, vertelt Thimo de Nijs. “En je moet zoiets echt willen. Daar ontbrak het misschien ook een beetje aan.”

Tot slot wordt er nog even doorgepraat over de veranderende verhouding met de overheid. Instellingen hebben er moeite mee dat, hoewel de overheden steeds minder geld uitgeven aan cultuur, die overheden wel steeds meer om verantwoording vragen en regels opstellen. Daar zou vanuit Kunsten '92 misschien meer aandacht voor kunnen zijn.

“Dat hangt ook samen met dat meten van succes, waar we het eerder over hadden”, zegt Marco van Baalen. “Het zou fijn zijn als we over zulke kaders mee zouden mogen denken. Dit zou een mooie gelegenheid zijn om samen na te denken over een evenwichtiger beoordelingsstelsel.”

Nagekomen opmerkingen van Joost de Kleine, Theater aan het Spui:

Over de bemiddeling tussen onderwijs en instelling wat betreft cultuureducatie:

Het beperken van de rol van de instellingen die bemiddelen tussen onderwijs en instelling komt voort uit het idee dat de vraag van het onderwijs centraler moet komen te staan. Waar is behoefte aan bij het onderwijs? Dat is belangrijker dan wat de instelling wil presenteren.

Het Haagse idee was dat door marktwerking te introduceren, de instellingen zich vanzelf meer met de vrager bezig gaan houden. Er lijkt daarbij voorbij te zijn gegaan aan de rol van de prijs.

De gemiddelde variabele productiekosten van een podiumkunstvoorstelling liggen fors hoger dan die van een museumbezoek of het zien van een film: de prijs per leerling voor het zien van een voorstelling in een theater is daarom ook hoger. Voorheen rekende de bemiddelende instelling in Den Haag een vast bedrag per leerling, ongeacht de discipline. Daarna vond er een redistributie van het inkomen plaats door de bemiddelende instelling, die recht deed aan de productiekosten van de verschillende disciplines.

In een tijd waarin de besteedbare budgetten bij scholen juist terug lijken te lopen, is het te verwachten dat scholen steeds vaker kiezen voor goedkoper aanbod. Dit houdt helaas in dat voor de podiumkunstsector de marktwerking aanbod en vraag niet dichterbij elkaar brengt, maar juist uit elkaar drijft. Een van de klassieke argumenten voor overheidsingrijpen in de economie is een ontevredenheid met de uitkomst van de markt. Of het wenselijk is dat de toegankelijkheid van de podiumkunsten voor scholieren verminderd wordt, omdat de prijs hoger ligt dan bij andere disciplines, is een politieke keuze.

Over de verdeling van verantwoordelijkheid tussen Rijk en Gemeente:

Het idee dat het Rijk middels de BIS- en de fondsen het aanbod ondersteunt en de Gemeente voor de infrastructuur (d.w.z. de podia) zorgt, heeft voor een lastige split gezorgd in de podiumkunstensector. Het Rijk en de fondsen stellen immers inkomstennormen aan de gezelschappen die gekoppeld worden aan de subsidies: inkomsten die de gezelschappen verdienen door hun voorstellingen te verkopen aan de theaters. Om hun normen te halen, worden de prijzen voor hun voorstellingen (zogenoemde uitkoopsommen) steeds hoger. Er ontstaat een gat tussen kassa-inkomsten en uitkoopsommen. Ofwel: ook de Gemeente subsidieert het gezelschap en krijgt indirect de rekening voor de inkomstennormen van het gezelschap gepresenteerd. Dat, door het systeem van de uitkoopsom, ook de directe economische relatie tussen maker en publiek verdwijnt, met alle gevolgen van dien, laten we hier buiten beschouwing.

Over stedelijke binding en de wenselijkheid van het Duitse systeem:

Wij zien dat het Nationale Toneel en hun jeugdtheatertak NTJong zich steeds meer bewust worden van hun stedelijke functie en meer tijd en aandacht investeren in het creëren van een relatie met hun thuispubliek. Ook door een scherp geformuleerde stedelijke taak per gezelschap, kan men de positieve effecten van een Duits systeem behalen, zonder daarbij de waardevolle diversiteit en het fijnmazige karakter van het Nederlandse podiumkunstaanbod te hoeven opofferen. Het veel benoemde "versplinterde aanbod" lijkt, na drastische bezuinigingen en uitbreiding van de taakstelling van het Fonds Podiumkunsten, toch al steeds overzichtelijker te worden.

Over talentontwikkeling:

De BIS-instellingen hebben binnen de nieuwe structuur de taak gekregen om talentontwikkeling te faciliteren. Wij constateren dat deze ontwikkeling zich vooral lijkt te richten op het brengen van de toptalenten naar de grote zalen. Wij pleitten er daarom voor, dat de gemeenten hier ook een rol in innemen, door broedplaatsen te faciliteren: plekken waar jonge podiumkunstenaars de ruimte krijgen om te werken en zich te ontwikkelen, zonder de druk om daar een groot publiek voor te vinden. Een podium als Theater aan het Spui is eigenlijk te groot om dergelijke makers een plek te bieden: de zalen zijn te groot, de kosten om open te gaan te hoog. Een laagdrempelige, goedkope toon- en werkplek voor jonge makers kan de stad voorzien van de broodnodige humuslaag, ook als er geen toneelopleiding in een stad aanwezig is. Let wel: dit is geen pleidooi voor een reïntroductie van het productiehuis. Door de jonge makers zelf de verantwoordelijkheid te geven hun projecten te financieren (bijvoorbeeld middels een regeling *Nieuwe Makers* van het Fonds Podiumkunsten, crowdfunding, e.d.) wordt de ontwikkeling van ondernemerschap automatisch onderdeel van het proces. Het podium faciliteert de productie en assisteert de maker bij het vinden van zijn of haar publiek.

Afsluitend:

Wij pleiten er bij deze nogmaals voor om niet met nieuwe regelingen oude structuren te herstellen en met politiek, bestuur en de sector naar nieuwe wegen te zoeken, die leiden naar een blijvende, waardevolle plaats voor de (podium)kunsten in onze samenleving. Theater aan het Spui wil daar graag aan bijdragen.